

АВТОРИТЕТ ВИХОВАТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

А. А. Чернов

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
Практичний психолог, Полтавський дошкільний навчальний заклад № 63
«Казка», м. Полтава, Україна, chernovpsychologist@ukr.net

Вступ. Авторитет особи, як представника суспільної інституції, є динамічним утворенням яке на пряму залежить від процесів, що відбуваються у суспільстві. Суспільна інституція (армія, садок, школа) завжди персоніфікована в особі, що має безпосередні зв'язки з громадянами: військовий, вчитель, вихователь. Ставлення до них громадянина, з однієї сторони, можна розглядати як атитюд, з іншою це вже особистий досвід зустрічі з представником суспільної інституції. Якщо армія та школа в сучасній Україні не страждають від дефіциту уваги, бо навколо них завжди точаться дискусії, то на український садочок просто не звертають уваги. Хоча в ЗМІ, час від часу, і виникають сюжети про дошкільне виховання, вони здебільшого підходять для сценарію фільмів жахів. Дошкільне виховання є поєднанням суспільного і сімейного виховання, другою після сім'ї інституцією в якій соціалізуються дітини. Якщо авторитет батьків в ранньому та дошкільному віці є беззаперечно високий то з авторитетом вихователя, на жаль, не так все однозначно. Існує упередження, що діти в садочку чекають на школу де вже починається серйозне навчання. Сприятлива ситуації для дитини в садочку це - співпраця між вихователем та батьками заради дитячого розвитку. Кожен із названих учасників освітнього процесу є важливим, якщо вплив авторитету батьків на соціалізацію дитини в суспільстві є очевидним. То останнім часом мало уваги приділяється авторитету вихователя як необхідної перед умови соціалізації дитини дошкільного віку. Аналіз заявленої проблеми можливий через виконання ряду завдань:

1. Обґрунтування важливості підтримання авторитету вихователя для соціалізації дитини дошкільного віку.
2. Сучасний стан авторитету вихователя в умовах демократизації суспільства.
3. Шляхи покращення ситуації доступними садочку засобами.
4. Висновки та перспективи подальших досліджень.

Вирішення окресленої вище проблеми знаходиться в міждисциплінарному полі. Дошкільне виховання, як різновид суспільної діяльності, само по собі не може існувати в рамках тільки дошкільної педагогіки, або дитячої психології. Узгодженість дій, впливів, завдань поставлених перед садочком та сім'єю є першочерговою та необхідною умовою забезпечення розвитку дитини дошкільного віку. Відштовхуючись від цього, розгляд запропонованої теми буде об'єднувати праці з соціальної психології таких вчених: А. Дев'ятко, Л. Терстоун, Д. Узнадзе, А. Парагишвілі, А. Надирашвілі, з дитячої психології: Л. Вочик – Блакитна, Ю. Гулько, С. Ладивір, Р. Павелків, В. Панок, Т. Піроженко. Теоріями морального розвитку та праць які описують соціальні детермінанти цього розвитку займалися вчені: Н. Айзберг, А. Бандура, Л. Кольберг, К. Левін, Ж. Піаже. Актуальною проблемою дошкільного виховання залишається інклюзія [1]. Синтез вище запропонованих праць дозволить розглянути явище авторитету вихователя в широкому соціальному контексті.

Виклад основного матеріалу. Соціалізація – процес і результат засвоєння й активного відображення індивідом установок, цінностей, ролей, очікувань, які властиві певній культурі або соціальній групі. Соціалізація є результатом виховання людини і відбувається в процесі її діяльності й спілкування з іншими людьми. Соціалізація – важливий чинник розвитку особистості, зокрема, її свідомості й самосвідомості [4]. При вступі у дитячий садок з раннього віку відбувається зміна групи (дитина переходить від сім'ї до садочку). Тобто адаптаційні складнощі, що виникають у дитини можуть бути розглянуті з позиції соціалізації. Соціалізація, як процес, передбачає

засвоєння цінностей, ролей та установок, що в принципі не можливо, якщо вони не пропонуються авторитетною особою. Так, авторитет в психологічному вимірі визначають як прийняте групою людей право керувати діями і поведінкою інших людей, що ґрунтується на довірі до достоїнств і якостей його носія; визнання умов за індивідом права на прийняття відповідального рішення і умовах спільної діяльності. У навчально-виховному процесі велике значення має авторитет педагога [4].

Право керувати поведінкою дитини, з позиції авторитета, надають вихователю батьки. В соціальному вимірі, звичайно, професію вихователя людина отримує у вищому навчальному закладі, але локально йому доведеться працювати з Андрійком, Сергійком і т.п. Якщо в очах батьках Сергійка вихователь не має поваги, довіри, то сама дитина не вважає за потрібне слухати свого вихователя. З позиції теорії морального розвитку Ж. Піаже, [3] для дитини дошкільного віку є необхідною людина, яка бути керувати його поведінкою та регулювати її. Якщо в сім'ї це батьки то в дитячому садку це повинен бути вихователь. Але якщо батьки не вважають його особою компетентною, не довіряють йому, такий логічний перехід просто не відбувається. Причин такої ситуації може бути безліч. Для прикладу ми візьмемо одну, яка часто зустрічалася під час нашої практики. Організація сімейного виховання заснована зазвичай на власному досвіді батьків, в кращому випадку на популярній педагогічній літературі. Так кожній людині (в переважній більшості) власне дошкільне дитинство згадується як безтурботний час ігор та вільного часу (те що гра є необхідною передумовою психічного розвитку в кращому випадку відомо 10%). Дитина вступаючи до групи дитячого садка починає долучатися до занять, отримувати прості обов'язки, з неї починають питати за її власну поведінку. Тобто, тут зіштовхуються дві установки до дитини: батьківська, яку можна приблизно узагальнити так «Моя дитина ще маленька відчепіться від неї»; виховательська – «Дитина в дитячому садочку має навчатися та виховуватися». На жаль, на пряму своє ставлення та відношення учасники

освітнього процесу не висловлюють. Тому їх протистояння один одному більше схоже на психологічну гру (по моделі Р. Берна). Вирішення ситуації ми пропонуємо через психологічну просвіту батьків.

Сучасний стан авторитету вихователя. Авторитет, як зазначалося вище, є динамічним утворення і багато в чому залежить від процесів, що відбуваються в суспільстві. Так наприклад, якщо авторитет військових службовців до АТО був низький то в процесі та на початку АТО армія стала одним із лідерів рейтингу довіри та поваги. Таку ситуацію можна розглянути під кутом зору теорії установки Д. Узнадзе [5]. Тобто виникла актуальна потреба в захисті власної самоідентичності. Знайшлися люди які взяли на себе обов'язок цю ідентичність захищати. Цей короткий, далеко не професійний огляд соціальної ситуації в державі, потрібен нам для порівняння професійного авторитету військового та вихователя. Як видно з вище наведеного опису, авторитет як соціальний феномен, має свої коливання. Так коли потреба суспільства в якійсь професії висока, то і авторитет професії, що цю потребу задовольняє є високим. В суспільстві є постійна потреба у вихователях, але гостро ця потреба перед суспільством ніколи не стояла. Починаючи з 1990 року, а в деяких випадках і понині, вихователь на батьківських зборах просить батьків надати матеріали для навчання і виховання їх же дітей. Зрозуміло, що така ситуація аж ніяк не сприяє формуванню ставлення батьків до вихователя, як до авторитетної особи. Більшість молодих спеціалістів працює за своє спеціальністю не більше двох років. Тому в дитячих садочках спостерігається постійна зміна кадрового складу. Основним стрижнем залишаються спеціалісти, які почали працювати ще в Радянському союзі, де були свої уявлення про дошкільне виховання, роль спеціаліста в ньому, та уявлення про беззаперечність його авторитету. Щоб хоча б окреслити ситуацію додамо, до вище описаного, ще інформаційне поле навколо дошкільних установ, яке представлене повідомленнями ЗМІ (здебільшого шокуючого характеру), чутки (в маленькому місті де я живу і працюю це ще одне джерело інформації),

повідомлення на сайтах та форумах присвячені дошкільній освіті та на сайтах садочків (здебільшого носять або характер скарг, або просвітницьку інформацію).

Сучасний стан авторитету вихователя в очах батьків нажаль залишає бажати кращого. Ситуацію могла б змінити широка державна підтримка інформаційного характеру.

Шляхи покращення ситуації доступними садочку засобами. Початок співпраці та формування авторитету вихователя в очах батьків доцільно починати з психологічної просвіти [2]. Це відносно простий та доступний спосіб вихователю проявити свою компетентність у питаннях дитячого розвитку та звернути на себе увагу як на спеціаліста з виховання та навчання дітей. Обираючи актуальні та цікаві теми для психолого-педагогічної просвіти вихователь має змогу встановити з групою батьків необхідний контакт, що в подальшому можна перевести в продуктивну співпрацю між садочком та сім'єю. Гарним показником успішної просвітницької роботи служать звернення батьків за індивідуальними консультаціями. Це є індикатором довіри і готовності співпрацювати. Делікатний підхід до таких питань (аналіз сильних та слабких сторін сім'ї, розвитку дитини, за потребою залучення психолога) дозволяє сформувати у батьків ставлення до вихователя, як до авторитетної особи. Додатковими джерелами інформації про дитячу групу, садочок, вихователів служать інформаційні засоби, як в матеріальній формі (батьківський куточок, інформаційні стенди, папки пересувки), так і в цифровій формі (сайт садочку, група у фейсбуку). Від їх належного чи не належного оформлення опосередковано залежить оцінка оточуючими спеціаліста. Також, опосередковане враження на батьків справляє ставлення дітей до свого вихователя. Найбільш поширене запитання батьків до свої дітей коли вони забирають їх із садочка, як ви проводили день.

Висновки. Оскільки дошкільне виховання це поєднання сімейного та суспільного виховання, розгляд його тільки в галузі педагогічної та вікової

психології значно звужує об'єктивну реальність. Гарна виховна співпраця це партнерський альянс між батьками та вихователем заради дитини, що ґрунтується на позиціях партнерства та співпраці. Важливою запорукою створення партнерських стосунків є авторитет вихователя, як компетентної особи, та спеціаліста який може та вміє дати раду дитині. Авторитет, будучи динамічним утворенням, залежить від багатьох чинників як особистісного характеру так і суспільного характеру. Можна сказати, що авторитете є суспільним динамічним феноменом. Авторитет вихователя є не тільки необхідною умовою співпраці між садочком та сім'єю, він також виступає умовою соціалізації дитини в суспільстві. Виходячи з того, що в ЗМІ майже не висвітлюється робота садочків в позитивному руслі, не розкриваються складнощі з якими стикається людина яка обрала педагогічну професію, авторитет вихователя в очах суспільства на низькому рівні. Вище запропонований нарис який лише окреслює проблеми які можуть стати гіпотезами майбутніх емпіричних досліджень.

Література:

1. Заїка В. Особливості застосування інформаційних технологій в дошкільній освіті при навчанні та вихованні дітей з особливими потребами. *Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання* : навчальний посібник. Полтава : ПУЕТ, 2018. С. 61–70.
2. Заїка В. Роль працівника психологічної служби закладів дошкільної освіти в забезпеченні просвіти дорослих учасників навчально-виховного процесу. *Неперервна освіта в соціокультурних вимірах*: колективна монографія. Мін-во освіти і науки, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; кафедра освіти дорослих. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 60 – 75.
3. Пиаже Ж. *Избранные психологические труды*. М.: Просвещение, 1969. 405с.
4. Приходько Ю.О. *Психологічний словник-довідник*: навч. посіб. К.: Каравела, 2012 С. 191 – 193.
5. Узнадзе, Д. *Экспериментальные основы психологии установки*. Тбилиси, 1961. 210 с.